

heid aanduiden met verschillende naam en onder verschillend aspect.

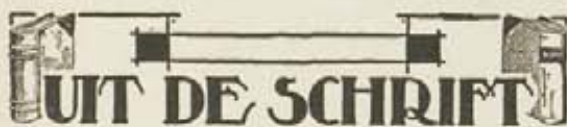
Tegenover deze overeenkomst van Verbond en Koninkrijk is het verschil des te opvallender. Ik noemde dat reeds: Verbond is het woord voor het Oude Testament, Koninkrijk voor het Nieuwe Testament. Bij Verbond ligt meer nadruk op de gemeenschap (van God met den mensch), bij Koninkrijk op de heerschappij (van God over den mensch). Het Verbond betekent dat God met den mensch in gemeenschap treedt, en in dien weg komt God weer tot heerschappij over den mensch. (En wordt die heerschappij ook door den mensch erkend.) En nu gezien in het raam van de geschiedenis der Godsopenbaring de periode van het Koninkrijk volgt op de periode van het Verbond, kunnen we zeggen: Het Verbond der genade heeft als doel het Koninkrijk der genade op te richten. Dat doel heeft de prediking van het Verbond nu nog.

Adam's breken van het Verbond is het ontkennen van Gods heerschappij. God geeft dan den kosmos over aan den satan. Satan is de vorst der wanorde — dat breekt in alles de orde Gods in den kosmos af. In Christus herstelt God de gemeenschap met den mensch — en daarin met den kosmos. De breuk tusschen God en den kosmos loopt over den mensch, maar het herstel van de breuk ook, in den Middelaar. De Vleeschwording des Woords is een zeer belangrijk moment in het herstel der gemeenschap. Het heet dan ook dat 't Koninkrijk nabij gekomen is. Nabij — 't is er dus nog niet. Als Christus in Zijn offer de gemeenschap hersteld heeft en na Zijn opstanding is opgeklimmen tot Gods troon — dan is het Koninkrijk er. Nog altijd regeert Christus, uit den hemel, door Zijn Geest op de aarde, met het Woord. En herstelt daarin de gemeenschap met het doel het Koninkrijk Gods tot de volkomenheid te brengen, die het na den jongsten dag hebben zal.

We kunnen nu betreffende de vergelijking van Verbond en Koninkrijk in de brieven van Paulus tot een conclusie komen. Het Koninkrijk is het herstellen van de heerschappij Gods in den kosmos door Christus. Dat doel wordt bereikt door 't herstel van het Verbond. Maar nu heeft ook 't Koninkrijk dezelfde grenzen als 't Verbond. Het Verbond belooft den mensch Gods gemeenschap in heel zijn leven. En het Koninkrijk eischt van den mensch de erkenning van Gods heerschappij in heel het leven. De eisch van het Koninkrijk geldt niet alleen voor „geestelijken arbeid“, maar arbeid in het Koninkrijk Gods is arbeid in het gansche leven, verricht in de erkenning van Christus' Koningschap. Niet een deel van onze arbeid, maar al onze arbeid is, zóó verricht, arbeid in het Koninkrijk Gods.

L.

H. J. W.

De boetgezant — Gods laatste geschenk.

En Ik zal Mijn twee getuigen macht geven, en zij zullen profeteeren duizend twee honderd zestig dagen met zakken bekleed.

Openb. 11: 3.

De werkelijkheid, die de Openbaring aan Johannes ons voorhoudt is, dat de wereld zich niet bekeert op de prediking van Jezus Christus. Zij verwerpt in ongelof de heilsfeiten, die God haar doet verkondigen. Ja, haar verzet tegen God en Zijn Gezalfde groeit en openbaart zich in haar anti-christelijke cultuurstreven. En om deze verwerping van Jezus Christus en haar verharding in de zonde komen de gerichten Gods over de wereld. Maar ook op deze oordeelen verootmoedigt de wereld zich niet. Zij verhardt zich telkens, gelijk ook Farao deed. In Openb. 9 lezen wij dan ook, dat de overigen der menschen, die niet gedood waren door de plagen Gods, zich niet bekeerden. En dat zich niet bekeerden is het angstwekkende in dit laatste bijbelboek.

Maar de Heere laat deze zich niet bekeerende wereld niet ongewaarschuwd. Hij geeft haar Zijn „twee getuigen“. En deze getuigen hebben hun eigen betekenissen voor deze wereld. God heeft aan hun woord en hun gebed verbonden de gerichten over de wereld. Zij profeteeren van deze gerichten en zij onthouden deze gerichten.

Wie zijn deze „twee getuigen“? Hun wijze van optreden doet denken aan Mozes en Elia, (vs. 6). Mozes heeft voor Farao „getuigd“ van de gerichten Gods, en hij heeft gebeden of God Zijn Naam aan Farao heiligen wilde. Door het optreden van Mozes bleef Farao tot het einde toe gewaarschuwd. Zijn verschijning aan het hof was ook nog genade. Mozes was als getuige van God tevens bewijs van de ontfoming Gods. Na elk gericht kwam de oproep tot geloof en bekeering. Elia heeft van de oordeelen Gods „getuigd“ voor Achab, en door zijn gebed de gerichten over

Israël doen komen, (Jac. 5:17). Door het optreden van Elia bleef Achab gewaarschuwd, en werd hij opgeroepen tot boete en berouw. Zoo was hij nog Gods schoone gave aan het afvallig bondsvolk.

Wanneer wij deze grondtrekken van de Oud-Testamentische getuigen terugvinden in de „twee getuigen“, op wie het einde der eeuwen gekomen is, kunnen wij ons een beeld vormen van hun wijze van optreden. De „twee getuigen“ zijn zij, die voor het front der wereld getuigen van de waarachtigheid Gods in Zijn toorn over de zonde en in Zijn liefde over wie zich bekeert. Zij stellen de wereld schuldig om haar verwerpen van den Christus, en profeteeren van de gerichten Gods. En zij bidden of de Heere Zijn Naam heiligen wil, of Hij nu ook doen wil wat Hij gesproken heeft. Zoo geven deze „twee getuigen“ aan de woorden der profetie hun doorwerking in deze wereld, dat er genade is voor wie zich bekeert en eeuwig verderf voor wie in zijn zonde blijft. Johannes ziet deze „twee getuigen“ met zakken bekleed. In treurgewaden als één permanent protest tegen de zonde, de ongerechtigheid, en als één doorgaand leeddragen over een wereld, die haar verderf tegemoet gaat, die steeds gaat bloeden aan duizend wonden en straks geheel ten onder gaat. Deze „twee getuigen“ zijn niet opgetreden in eigen kracht, maar in hen werkt de kracht van den Geest. Die thans alle zonde en ongerechtigheid gaat wegbranden uit de wereld naar het recht van Christus' kruis. In het woord dezer „getuigen“ treedt dan ook de wereld tegemoet de zuiverende, reinigende en heilgende gloed van den Geest des Heeren, zoodat hun woorden ook een vuur is, dat de menschen, die zich niet bekeeren, verteert. En zij profeteeren voor het front der wereld 1260 dagen. Dat is heel den tijd van Christus' hemelvaart tot aan Christus' wederkomst. Zij gaan dus uit de wereld niet meer weg. Zij blijven tot het einde. Zij voleindigen hun getuigenis.

Zoo komt er spanning in het optreden van deze getuigen, oneindig veel grooter dan in het optreden van Mozes en Elia. Want Johannes ziet de gerichten zwaarder worden. De wereld wordt al meer verdorven. Zij schrompelt al meer weg onder de gerichten Gods. En na elk oordeel bekeert de wereld zich niet, maar groeit zij in haar verzet om zich Gode te onderwerpen. En na elk gericht treden de getuigen weer op en blijven protesteeren en profeteeren. Zij mogen en kunnen niet meer weg, hoe groot de haat der wereld ook wordt vanwege hun getuigenis. Deze „twee getuigen“ zijn dus Gods laatste geschenk aan de wereld. Nu blijft zij tot het laatste toe opgeroepen tot geloof en bekeering. En dit laatste geschenk vertolkt al Gods lankmoedigheid. Deze is zóó groot, dat Hij Zijn getuigen er om laat doodslaan op de brede straat der groote stad, (vs. 8).

Wie heeft nu waarachtig lief? Hij, die uit den Geest leert „getuigen“ tot de wereld en leert bidden voor de wereld. Wie heeft nu waarachtig lief? Hij, die uit den Geest zijn plaats vindt aan het front der wereld en daar door den Geest en uit het Woord profeteert en bidt. Er wordt zóó veel over de kerk geklaagd, dat zij haar roeping in deze wereld niet verstaat, die bezig is dood te bloeden aan haar wonden. Maar hebben deze klagers dan wel op de getuigen gelet op deze boetgezanten, verwekt uit den Geest en profeteerend door den Geest? Zij zijn Gods schoonste, maar ook Gods laatste geschenk aan deze wereld. Deze getuigen hebben waarachtig lief. Zij protesteeren tegen de zonde. Zij blijven „getuigen“ van Jezus Christus. Zij roepen op tot geloof en bekeering. Zij hebben zóó lief, dat zij blijven aan het front, totdat zij er doodgeslagen worden. En zij doen hun getuigenis, geleid door den Geest, zóó schoon en zóó zuiver, dat door de oordeelen, die komen op hun woord en hun gebed, de kerk uit de wereld (Mozes) en de wereld uit de kerk (Elia) getrokken wordt. Zij beschadigen het werk Gods niet, gelijk de discipelen het deden in Lucas 9, maar zij spreken en bidden conform het woord der profetie.

Zoo moeten wij de liefde voor de wereld, die haar verderf tegemoet gaat, niet leeren uit onszelf, maar uit de profetie. Dan doorzien wij de lankmoedigheid Gods. Wij zijn Zijn laatste geschenk aan deze zich verhardende wereld. Hij heeft nog zóó lief, dat Hij ons er om dood laat slaan, en onze stem laat verstikken in bloed en vuur en rookdamp. Dan zullen wij ons ook verre houden van alle sentimentaliteit, maar eerst zelf de woorden der profetie „eten“, die zoet zijn in den mond, en bitter in den buik. En zelf de profetie „gegeten“ hebbende, zullen wij tot het einde toe „getuigen“.

Wie dat doet, heeft waarachtig lief.

H.

v. d. B.

IEDERE POST BRENGT ONS BESTELLINGEN OP RONDOM DE REFORMATIE

door A. JANSE

WAS DE UWE DAAR OOK REEDS BIJ?

Zie advertentie op blz. 352.

„Het verbond Gods“. (V.)

Verleden week beloofden we, nog wat uit de oude doos te zullen ophalen.

We gaan daartoe weer een uitstapje maken eerst naar de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, en daarna naar die in Amerika. De een wil met ons niet samenleven, wij met haar wel; met de andere onderhouden we nauwe betrekkingen.

Letten we eerst nog eens op het reeds genoemde vragenboekje, dat van chr. geref. zijde is verschenen, en waaruit ik in „De Bazuin“ van 9 Sept. 1927 enkele aanhalingen gaf. Volgende vragen en antwoorden zijn daaruit opmerkelijk:

V. Hoe denken wij over het genadeverbond?

A. Het genadeverbond is de weg langs welke God door Christus den Borg tot eigendom wordt van den zondaar en hij het eigendom Gods, het is opgericht terstond na den val met den UITVERKOREN ZONDAAR.

V. Hebt gij niet opgemerkt, dat de betekenis van het genadeverbond met den vrederaad bij de Gereformeerden zeer weinig verschilt?

A. O zeker, maar het verschil is duidelijk, daar de vrederaad van eeuwigheid is en het genadeverbond in den tijd opgericht, in den vrederaad zijn de partijen Vader, Zoon en H. Geest, in het genadeverbond een genadige God en de UITVERKOREN zondaar, waartusschen Christus als Hoofd en Middelaar staat, in den vrederaad ligt Gods voornemen, in het genadeverbond begint de uitvoering van dat voornemen, in den vrederaad is het toekomstig heil des zondars nog verborgen, en in het genadeverbond wordt dat heil geopenbaard.

V. Is er met de vereeniging ook een vreemd gevoelen omtrent de kerk ingeslopen?

A. Ja, dat gevoelen blijkt hierin, dat gelijk men in de leer van het genadeverbond spreekt van een soort bondelingen, n.l. de geloovigen in Christus, en onwillekeurig de bloote belijders ook onder de recht geloovigen telt, zoo rekent men de leden der kerk, wij men het hart niet kan peilen tot het mystieke lichaam van Christus, hoewel de ervaring het wel anders leert.

V. Is onze verklaring van de kerk ook weer verschillend?

A. Ja, gelijk wij in de leer van het genadeverbond twee soorten bondelingen erkennen, n.l. uitwendig bewijddadigen en inwendig begenadigden, zoo laten wij in onze verklaring van de kerk het oordeel des harten aan God over, maar gelooven op grond van Gods Woord, en volgens de openbaring der kerk van alle tijden, dat geveinsden en oprechten zich onder een mengen.

Ook hier een duidelijke en m.i. verkeerde poging, om tusschen verbond en verkiezing een nauw verband te leggen. Maar daarnaevens een sterk accent (m.i. terecht) op het onderscheid tusschen genadeverbond en vrederaad; een handhaving van de gedachte, dat het genadeverbond in den tijd valt, en niet in de eeuwigheid (al vindt het daarin, net zooda's het „werkverbond“), we zouden haast zeggen: natuurlijk, zijn wortel en grondslag en vastheid; en dan weer: bezwaar tegen de theorie, dat Christus, in stee van „Middelaar“ tot „Hoofd“ qua 2e verbondspartij gemaakt wordt. We zijn het met de constructies van den schrijver verder niet eens, nu, evenmin als vroeger, en meenen, dat de auteur zich een verkeerd denkbeeld vormt van de gevolgen der „vereeniging“ (van 1892). Maar ditmaal loopt het alleen over de kwestie van „Middelaar“ dan wel „Hoofd“.

Dat men ook in de Chr. Geref. Kerk — gelukkig — nog wel ruimte heeft voor onderling divergeerende opinies, blijkt wel, als men dit vragenboekje legt naast dat van ds Jongeleen, eveneens chr. geref. pred. Zijn standpunt is alzoo te typeeren:

De kring der bondgenooten is breed. De geloovigen en hun zaad, ook hun natuurlijk zaad, behooren er toe. Niet alleen de uitverkorenen, maar ook de niet-uitverkorenen. In één woord, allen die leven op de erve des Verbonds en aan wie het teken en zegel des Verbonds rechtens is toebediend. (Zie Bazuin, 9 Sept. 1927.)

Inzake de „goederen“ van het genadeverbond, en het daaraan deel krijgen, meent ds Jongeleen:

De goederen van het Genadeverbond. De Apostolische Geloofsbelijdenis omschrijft de goederen als:

„Vergeving der zonde“, „Wederopstanding des vleeschs, en een eeuwig leven“.

Aan deze goederen hebben deel al de bondelingen, ook de niet-uitverkorenen. Wij meenen het zoo te moeten stellen. Elke bondeling, wedergeboren of niet, ontvangt van God de aanbidding van het heil in Christus. Deze aanbidding is:

a. Welmeenend.

b. Geeft recht zich de goederen toe te eigenen.

Dit in voorwerpelijken bezit stellen is echter tot zaligheid ongenoegzaam, daarom is noodig geloovige aanvaarding en toe-eigening.

Een onderwerpelijk in bezit stellen is dus noodig en dat gaat langs de lijn van ellende, verlossing en dankbaarheid.

Destijds D

„Hier v
van wat
noemt, m
den, gelij
voor en i
dooree
bieding
aan“; en
„voorw
tegenover
„deel h
bezit g
(Bazuin,

Nog steeds
lijkt me f
27) geen
keering o
Merkwa
„Bazuin“ 27
(doc. Leng
leen die d
de debatten
van Wisse
Hoofd-dan-w
Jongeleen C
in het gene
tusschen G
Christus er
vgl. „Bazuin
min of mee
n.l. voorgeb
vrienden, d
ook in zijn
Christus al
antwoordt W
ds Kersten

Waar
het HOC
uitgave C
bemerkt,
Christus,
bonds. M
nu Adam
Christus
gebracht.
Wie ons w
over deze
Hoor:

Dus is
verbond?
Boston, s
Verbond
Drieëni
den pe
Woord, c
anders, c
verklare
1928).

Men zal C
ditmaal —
waar het o
het verbond
doch of H
punt. Niet
mag, doch
is. Kersten
Kersten—F
sief ingen
onverholen
zich niet,
argumentat
Kersten's b
vragenboek
het fijne
gen. Van
Lengkeek
Beekamp C
„Bazuin“, L

In het
represent
(waarvar
ZOO; hi
soonlijke

We zullen
gereformeer
aan te voer
theologen r
ook maar
mening m
oogopslag
in zake O
thans niet
auteurs. W
ik zoo ma
Grondt, d

Segt
in Chris
Opdat
ofte der
ende on
dese twe

Later lez
Gelijk
Versoeni
vangingh
achtich
eigensch
de veree
ren (enc

Destijds merkte ondergeteekende daarbij op:

„Hier wordt wel zeer sterk afgeweken, niet slechts van wat men in de Chr. Geref. Kerk „neo-calvinisme“ noemt, maar ook van de theologie der gereformeerden, gelijk die in de beste vertegenwoordigers van de voor en na 1834 optredende theologen geleerd is. De dooreenmenging van de begrippen „de aanbieding ontvangen“ en „deel hebben aan“; en van de begrippen „aanbieden“ en „voorwerpelijk in bezit stellen“ en daartegenover de scheiding tusschen de begrippen „deel hebben aan“ en „onderwerpelijk in bezit gesteld worden“ moet zich wreken“ (Bazuin, 30 Sept. 1927).

Nog steeds ben ik deze overtuiging toegedaan. Het lijkt me fataal, dat ds Jongeleen (zie „Bazuin“ 30 Sept. 27) geen plaats heeft voor de leer, dat geloof en bekeering ook behooren tot de weldaden des verbonds.

Merkwaardig evenwel was onder dit alles, dat (vgl. „Bazuin“ 27 Juli '28) een der Apeldoornsche docenten (doc. Lengkeek) de verbondsbewoording van ds Jongeleen die der Chr. Geref. KERK noemde. En toen in de debatten zich ook ds Kersten mengde, en de naam van Wisse er bij naar voren kwam, kreeg de kwestie Hoofd-dan-wel-Middelaar nog dieper relief. Volgens Jongeleen (vgl. „Bazuin“, 31 Aug. '28) komt Christus in het genadeverbond slechts voor als Middelaar, die tusschen God en den zondaar in staat; hij ontkent, dat Christus er in representeert, vertegenwoordigt (bl. 23, vgl. „Bazuin“, 31 Aug. '28). Op dit punt grijpt Wisse, min of meer geprest, op de besprekingen in. Hem was n.l. voorgehouden, mede tot leering zijner tegenwoordige vrienden, dat hij destijds (in zijn geref. periode) toch ook in zijn „Geref. Geloofsleer“ gesproken had van Christus als „Hoofd“ van het genadeverbond. Zeker, antwoordt Wisse, maar daar kom ik nu van terug. Aan ds Kersten geeft hij dit bescheid:

Waar ik destijds schreef: Met Christus als het HOOFD: ook deze uitdrukking wordt in de 4e uitgave GEWIJZIGD. Het geeft aanleiding, heb ik hemerkt, tot misverstand. Ik wil liever spreken van Christus, als van den MIDDELAAR des Genadeverbonds. Met dat „Hoofd“ bedoelde ik, dat Christus, nu Adam de geboortsaamheid had geweigerd, dat Christus dezelve nu in zijn plaats den Vader heeft gebracht. (Zie Bazuin, 14 Sept. 1928.)

Wie ons vorig artikel las, zal verstaan, dat ds Kersten over deze zwenking van Wisse niet te spreken was. Hoor:

Dus is Christus niet het Hoofd van het genadeverbond? Niet de Tweede Adam? Erskine, Comrie, Boston, spreken wel van Christus als het Hoofd des Verbonds. Ook Olevianus leert dit, zeggende, dat God-Drieëenig dit verbond der aanneming opricht in den persoon des Middelaars, of in het Woord, dat vleesch geworden is. Beteekent dat iets anders, dan dat Christus het Hoofd is? De Wisse verklaart zich maar duidelijk (vgl. Bazuin, 14 Sept. 1928).

Men zal de vragen van ds Kersten — laat ons zeggen: ditmaal — niet ter zake kunnen achten. De kwestie, waar het op aankomt, is deze, of Christus partij is in het verbond der genade. Niet, of God het verbond „in“, doch of Hij het opricht „met“ Christus is het teere punt. Niet ook, of men Hem Hoofd (der zijnen) noemen mag, doch of Hij als zoodanig verbondspartij geweest is. Kersten's sympathie (zie verleden week de lijn Kersten—Fraanje) met het standpunt, thans zoo exclusief ingenomen door prof. Aalders, spreekt zich wel onverholen tegenover Wisse uit, maar... verantwoordt zich niet, noodigt integendeel den ander tot nadere argumentatie uit. Wel onderschrijven we een deel van Kersten's bezwaren tegen Jongeleen (b.v., dat in diens vragenboekje het verbond „veruitwendigd“ wordt), maar het fijne puntje (Hoofd-dan-wel-Middelaar) blijft liggen. Van andere zijde wordt op dit punt Jongeleen—Lengkeek—Wisse (de veranderde) bijgevallen door ds Beekamp (eveneens chr. geref.). Deze merkt op (vgl. „Bazuin“, 12 Oct. '28):

In het verbond der verlossing is Christus het representeerend HOOFD; in het genadeverbond (waarvan Christus de MIDDELAAR is) NIET ALZOO; hierin is het voor ieder bondeling een persoonlijke zaak.

We zullen nu maar afscheid nemen van de chr. gereformeerden, maar niet zonder tegen ds Kersten even aan te voeren, dat hij met zijn beroep op de genoemde theologen niet veel beginnen kan. Primo, wij theologen ook maar menschen zijn, secundo, wij Kersten's eigen meening niet scherp omschreven is, tertio, wij een oogopslag ditmaal al genoeg is om te toonen, dat men in zake Olevianus elkaar maar wat napraat. Ik heb thans niet de beschikking over alle door hem genoemde auteurs. Wel over een paar. Welnu, uit Olevianus vind ik zoo maar gelegenheid dit op te diepen (Den Vasten Grondt, dat is De Articulen etc., Rotterdam, 1613):

Segt my nu waarom moeten dese twee Naturen in Christo Persoonlijk zijn vereenicht?

Opdat het fundament des Verbonds der genaden, ofte der vereeniginge tusschen God ende ons, vast ende onbeweeglijk bleve: soo heeft Godt gewilt dat dese twee Naturen... enz. (blz. 51, b).

Later lezen we nog in een ander antwoord, bl. 52, b:

Gelijk het van node was, het Verbondt ende de Versoeninge des menschen met God alsoo aen te vanghen, dat beyde Naturen aenden Middelaar waerachtich ende geheel waren ende bleven met hare eygenschappen: Also oock, dawyl het Verbondt ende de vereeniginge met Godt inder ewichheit moet dueren (ende om dat oock na de opstandinge dit onse

vleesch ende gebeente de ewige salicheit moeten erven, Mat. 21. 31.). So ist oock van node, dat in het fundament, namelijk inden MIDDELAER DES VERBONDS (dien het AMPT opheleijt is, ons inder ewichheit salich te maken) de menschelike Nature waerachtelick gantsch ende volcomelic aen lijf ende ziele, vleesch ende beenderen, blijve ende behouden werde inder ewichheit.

Ook op bl. 53, a wordt tusschen Christus' ampt en het verbond gelijk verband gelegd.

En in Olevianus' verhandeling over het genadeverbond ed. O. Copinga, Groningen, 1739, bl. 103) wordt wel gezegd, dat God het verbond der aanneming opricht „in“ den persoon des Middelaars, doch niet, dat Hij het doet „met“ dezen Persoon als Hoofd. Op de vraag: „met wie?“ is Olevianus' antwoord: met de menschen (200/1, want met hen was het ook in het eerste (werk)verbond verkeerd geloopt, bl. 198). Het verbond is „in Christus gegrond“ (202), maar dat is weer iets anders, dan: „met Christus opgericht“. Niet met Hem, maar „met ons“ (204) is het opgericht. „Omdat evenwel de Middelaar zelve ons uit genaden gezonden ende geschonken is... ende hy ons die verdienste ook uit genade toerekent, ende den Geest uitstort, zo is het ook in deze voegen een genadeverbondt (204). Er is een „aanhieding der tweevoudige belofte in Christus, namelijk van de vergevinge der zonden ende de heiligmakinge, mits gaders de schenkinge van Christus zelve. En hoofdstuk II handelt „Van Jezus Christus de Middelaar des Genade-Verbondts“, bl. 210, v. De Zoon is van den Vader tot een Middelaar des verbonds gesteld, 211.

Wat voorts de theologische inzichten der amerikaanse Chr. Geref. Kerk betreft, we wezen verleden week naar Beuker, ditmaal letten we op Heyns, hoogleraar, eveneens te Grand Rapids. Zijn „Gereformeerde Geloofsleer“, niet voor niets te Sneek uitgegeven in 1927, nog maar twaalf jaar geleden, en voorzien van een voorrede van prof. dr. H. Bouwman van Kampen, zal prof. Aalders zeker niet onbekend geweest zijn. Eerlijk gezegd, juist daarom verbaasde en bedroefde het ons, dat dit nog betrekkelijk jonge werk (maar waarin toch ook de stem der ouderen zoo duidelijk doorklinkt) door hem zoo geheel wordt genegeerd, terwijl het dan toch zakelijk als ongereformeerd wordt afgedaan. 't Geval is temeer ironisch, wij het illustreert hoe gauw men in de kerk vergeet. Als iemand naar Amerika komt, die op bepaalde punten inzake de gemeene gratie anders denkt, dan sommigen in Nederland plichten te doen, dan wordt er achter zijn rug om gecorrespondeerd: pas op. In hetzelfde jaar gaat nog een ander naar Amerika, die — maar dan zonder namen te noemen — ongereformeerd noemt, wat in Amerika aan vrijwel alle oudere dominees is bijgebracht, maar er gebeurt niets. Het is leersaam, inzooverre er door gedemonstreerd wordt, dat van deze zijde geen achterbaksche correspondentie ter waarschuwing verwacht wordt. Maar het illustreert tevens, dat — zie verleden week — men in de kerk gauw vergeet, en dat er heel wat rumoer gemaakt wordt niet om leergeschillen, maar omdat — ook hierbij denk ik niet aan prof. Aalders — het eigen haantje koning kraaien moet. Hetgeen evenwel niet zoo maar gaan zal...

Dit nu daargelaten, lezen we in Heyns' boek — en prof. Aalders had misschien beter Heyns kunnen bestrijden dan den verder van ons afstaanden Woeldekink — dat er tweemaal beschouwing van het verbond is: een reformatorische en een scholastieke (140/1):

„Volgens de reformatorische beschouwing van het Genadeverbond, zooals die neergelegd is in onze Belijdenisschriften, waren de partijen van het verbond: de drieëenige God eenzijdig en Abraham en zijn zaad of de geloovigen en hun zaad anderzijds. In de zeventiende eeuw echter kwam er met de scholastieke theologie een andere beschouwing op van de partijen des verbonds, en begon men als zoodanig te noemen: de drieëenige God eenzijdig en de uitverkorenen anderzijds... Intusschen was er in Engeland nog een andere beschouwing opgekomen, welke in den Westminsterischen Catechismus werd neergelegd als de belijdenis der Presbyteriaansche Kerk, en vervolgens ook in Nederland ingang vond. Deze noemt als de partijen van het Genadeverbond: God de Vader eenzijdig en Christus als hoofd en vertegenwoordiger der uitverkorenen anderzijds. Door deze beschouwing werden dus het Genadeverbond en de Raad des Vrodes vereenzelvigd. Met het opkomen van deze afwijkende beschouwingen was de verwarring gesticht, die tot groote schade van het geloofsleven nog altijd ten aanzien van de verbondsléer heerscht.

Ook nu citeeren we, niet om te zeggen: Heynsio locuto causa finita. Dat kan reeds daarom niet, wij hij zoowel in het tijdschrift „De Geref. Amerikaan“ als in zijn leerboek het verbond monopleurisch¹⁾ noemt, en aan de door hem verworpen beschouwing het verwijt voor werpt, dat ze het dupleurisch maakt. Misschien herinnert men zich, dat ik het verbond dupleurisch

1) Voor het verstaan van de afwijking door Heyns van een „eenzijdig“ verbond, rekene men er mee, dat volgens hem de kwestie der eenzijdigheid de vraag raakt, „op welke wijze de partijen in de verbondsluiting optreden, welk aandeel zij daarin nemen, welke rechtspositie hun daarbij wordt toegekend. Komt zij in de verbondsluiting voor als *gelijgerichtige* partijen, nemen zij daarin gelijk aandeel, zoodat wat ten slotte wordt vastgesteld het resultaat is van wederzijdsche *loven en bidden*, dan is dat een tweezijdig verbond. Treedt daarentegen een der partijen zoo overwegend op, dat heel de verbondsluiting van hem uitgaat, hij alleen belooft en eischt en aan de andere partij niet toegelaten wordt iets in te brengen, aan den inhoud des verbonds iets af te doen, maar deze het eenvoudig te aanvaarden heeft zoodat de andere het maakte, dan is het eenzijdig, of om den ouden term te gebruiken, monopleurisch“ (Ger. Am. III, afl. 9, 385).

(Zie vervolg op blz. 348.)

Een merkwaardig gebed.

Het gebed van Abraham voor Sodom is het eerste „groot“, plechtige gebed, dat ons in den Bijbel is vermeld en opgeteekend. Daarin treffen ons onder meer drie merkwaardige dingen.

Ten eerste, wij vinden hier een landman, die bidt voor de stad. Dit is iets zeer ongevoons. Van de oudste tijden af laat de onderlinge waardeering tusschen stad en land ontzaggelijk veel te wenschen over. Onder christenen is dit over 't algemeen niet minder, maar erger. De stad is in 't oog van den geloovige van een dorp of uit een kleine stad, het inbegrip van zonde en boosheid. De stadskerk is in hun oog meestal een half dood lichaam, vol zieke plekken, arm in kennis en ijver en van een bedenkelijke slapheid in den wandel. Vriendelijke woorden heeft men voor de stad niet over, van een medeleven in haar groote geestelijke worsteling wil men niet weten. Men gooit liever een steen naar dat Sodom! Lieten de kerkrechtelijke opvattingen het toe, dan zou men in de lijn van de regeringscommissarissen, wel een soort kerkelijken commissaris over zoo'n stadskerk willen aanstellen. Aan gegadigden voor die functie zou het niet ontbreken!

Maar zie nu Abraham, die in tenten woont en door de steppen trekt. Die als ik 't zoo mag zeggen, een bloedverwant aan de stad heeft verloren. Wat een gevaar bedreigde hem, zich als de betere te gevoelen, de getrouwe, de strenge in den wandel en op de stad neer te zien. Doch, niet alzoo bij dezen Man Gods. Het is een vurig pleiten voor het behoud van de steden en haar bewoners. Hier is niet een bij voorbaat het slechte denken, maar hij hem is waarlijk een oordeel der liefde: misschien zullen er vijftig gevonden worden!

O, als in ons land meer de knieën gebogen werden voor de honderdduizenden die in onze groote steden leven, als ons „groot gebed“ er meer uitzag als het plechtige gebed Abrahams, het zou beter zijn!

Zelfs God de Alwetende, zegt: Ik zal afgaan om het te bezien, niet alsof Hij niet alle dingen wist, maar om ons te vermanen tot een rechtvaardig oordeel, zullen wij dan maar voortdelen? Of zullen wij, schoon stof en asch van onszelf, medewerkers Gods worden in Zijn Roepstemmen die nog tot een verloren wereld uitgaan?

De tweede merkwaardigheid, die met de eerste samenhangt, is deze: hier vinden wij een geloovige die bidt voor de wereld. Abraham redeneert niet: Mijn tent is safe, wat gaan mij de oordelen des Heeren aan? Nog minder in die vleeschelijke stemming, die zoo dikwijls onder de geloovigen gevonden wordt: de wereld heeft het verdiend, het wordt tijd dat God ze nu eens eindelijk straft. O, die vloekbre hoogmoed van ons, als wij op den troon van God willen gaan zitten! Waarin wij vergeten, dat het eenigst onderscheid dat er tusschen ons en de wereld bestaat, door God alleen is gemaakt in Zijn verkiezing en Zijn Verbond. Waarin wij niet verstaan, dat dit Verbond niet alleen een scheiding is, maar een binding, een verbintenis, vaster dan eenige band op aarde: in u zullen alle geslachten des aardbodems gezegd worden! Och, dat dan de huizen des gebeds waarlijk huizen des gebeds waren! Het vreestelijkste van dezen tijd acht ik wel de biddeloosheid van Gods volk. Niet door krantenartikels zal de wereld gered worden, maar door de genade Gods. Om die genade moeten wij bidden. Om genade voor Duitschland en om genade voor Rusland, om genade voor Japan en dan ook om genade voor onszelf. Dat werke Abrahams God in onze harten. Zie deze Godsmann deed maar niet een goed woordje voor Sodom, maar hij wórstelde in het gebed met God. Daar is hij een schaduw van het waarachtig en eenig Hoofd der Menschheid, der koningen Koning Jezus Christus, Die in dit ons vleesch de Voorspraak der creatuur is bij den Vader, Die ons door Zijn Geest van geestelijke egoïsten maakt tot priesters Gods.

Ten derde vinden wij hier een bondeling biddend voor een bondsbreker. In zijn bede voor Sodom, dat is voor de menschheid door Gods belofte op zijn ziel gelegd, gedenkt Abraham in het bijzonder den ondankbaren Lot, die de grenzen heeft uitgewischt, die op het kantje leeft en in de poorten van Sodom zit. Ook dit noem ik een merkwaardigheid. Het klein beginsel der gehoorzaamheid, dat genade in ons hart werkte, kan ons dikwijls zulk een groot gevoel van eigenwaarde en van meerwaarde geven. De leer des Verbonds, die Gode alleen de eere geeft, Hem als de Eerste roemt, kan zoo worden misverstaan, dat het vleesch er bij in zich zelf roemen gaat. Dan kan er dat liefdeloos oordeelen zijn over anderen, met ons gedoopt in den Naam des Drieëenigen. Die is een dooie, die is een hypocriet, die heeft een historisch geloof! Calvijn zegt, dat Christus dage-

lijks bezig is de vlekken der kerk af te wischen en haar plooiën glad te strijken. Zijn wij niet soms dagelijks bezig haar te bekladden? Niet alzoo Abraham, door den Geest des Heeren beziel tot het geloof in Gods Trouw, levende uit de vastigheid des Verbonds, gelooft hij ook waar het oog niet ziet. Zoo wil de God des Verbonds het hebben, dat wij worstelen om het behoud van het gedoopte leven, met gebeden en tranen. O, wat een zegen zou er ook voor onze stadkerken zijn weggelegd, welk een ontferming zou er komen over het verachtend en afdwalend zaad der geloovigen, als wij dus den Heere smeekten om de verheerlijking van Zijn Genade in het volk des Verbonds!

Want niet de critiek en niet de twijfel, maar het gebed is het voornaamste stuk der dankbaarheid.

N. B.

(Vervolg van blz. 347.)

noemde, terwijl prof. Aalders in zijn Genesiskommentaar reeds een paar jaren geleden het monopolistisch noemde, evenals ik ook eens bij den heer Janse las. Een troost, die spraakvariatie, wijl ze bewijst, dat het er maar op aankomt, wat men onder de woorden verstaat. Maar daarop komen we nu niet terug. Hoe Heyns het bedoelt met zijn overige constructie leere ons volgend citaat uit „De Geref. Amerikaan“:

„De eigenlijke grondlegging des Genade-Verbonds... hebben wij te zoeken in de 'moederbelofte', Gen. 3:15... Duidelijk liggen daarin al de bouwstoffen voor het Genade-Verbond. Voorreest de partij *u en u*: enerzijds God en anderzijds het vrouwenzaad... Het vrouwenzaad. Deze benaming sluit heel de menschheid in; wat mensch is, is vrouwenzaad. Maar kan dit wel bedoeld zijn? Immers ook bij het slangenzaad schijnt aan menschen gedacht te moeten worden, aan dezulken namelijk, die ook elders 'kinderen des boozen' worden genoemd, en van wie gezegd wordt: gij zijt uit den vader den duivel. En bovendien van de menschheid als zoodanig, ook van de menschheid van die bedeeing, kan niet gezegd worden, dat er vijandschap gezet was tusschen haar en Satan, en dat zij deel had aan de vermorzeling van Satans kop:

Maar wij weten dat de omvang van het Genade-Verbond altijd ruimer is geweest, dat de kring dergenen waarbij het tot zijn recht kwam. Te opmerkelijker dus, dat die trek ook hier niet ontbreekt. De genade komt hier tot allen gelijkelijk: wat vrouwenzaad is, heeft recht zich deelgenoot van de belofte te achten, en wordt schuldig aan ongelooft verwerping als het dit niet doet. Slechts wie zichzelf als slangenzaad openbaart, moet als slangenzaad aangezien en behandeld worden (W. Heyns, in Geref. Am. IV, nr. 2, 60/1).

Met Abraham begint volgens Heyns („Geref. Am.", III, 2, 62) een tweede bedeeing van het genadeverbond, z. i. is het toen „formeel opgericht“, waarmee wij het niet eens zijn²⁾; in zijn boek (141) verwijst hij hiervoor naar den voorman der doeleantie, dr W. v. d. Berg, die er aan herinnert, dat volgens Calvijn „bovenal in Gen. 17 de oorkonde van de sluiting van het verbond Gods met Abraham“ te zien is. Heyns erkent (bl. 125) WEL in den (eeuwigen) vrederaad (tusschen Vader en Zoon), maar NIET in het (in den tijd opgerichte) genadeverbond (tusschen den drieëenigen God en de geloovigen met hun zaad) een representeerend Verbonds-hoofd. Wat de kwestie der partijen betreft, merkt hij op:

Als tweede partij in het Verbond der Genade te noemen Abraham en zijn zaad is zonder eenigen twijfel zuiver Bijbelsch, (Gen. 17:7)... De Heere wijst hier bij de formeele oprichting des Verbonds de partijen duidelijk aan... Maar wie worden nu met de uitdrukking Abraham en zijn zaad bedoeld? Zij die het Verbond beschouwen als alleen betrekking hebbende op de uitverkorenen, beweren dat daardoor verstaan moet worden het geestelijk zaad. Het is duidelijk, zoo meent men, dat die uitdrukking niet algemeen moet opgevat worden, als geldende al Abrahams kinderen, want reeds de geschiedenis wijst uit, dat zij niet gold van Ismaëls geslacht, noch voor dat der zonen van Keturah, maar 'in Isak zal u het zaad genoemd worden'. Dat is 'niet de kinderen des vleesches die zijn kinderen Gods, maar de kinderen der belofsten worden voor het zaad gerekend', Rom. 9:7, 8. En in Gal. 3:16 verklaart de H. Geest 'en uwen zaden, hetwelk is Christus'....

Wij houden ons nu eerst aan Gen. 17.... De besnijdenis wordt hier het Verbond zelve genoemd... Wat besluit kan daar anders uit getrokken worden, dan dat het beslist verboden zou zijn dat heilig teeken aan iemand anders toe te dienen dan aan degenen die werkelijk in het Verbond waren, en dat derhalve allen, die naar het eigen bevel Gods de besnijdenis moesten ontvangen, ook zonder eenigen twijfel werkelijk deel aan het Verbond hadden? (180)....

...Zoo oordeelt ook Calvijn erover, Inst. IV, 16, 5.... Gen. 17 maakt het... duidelijk dat wij bij de uitdrukking 'uw zaad' niet hebben te denken aan de uitverkorenen alleen, maar aan het vleescha-

lijk zaad (181).... Van een beperking tot de uitverkorenen alleen is er geen spoor... Van dat zaad Abrahams zijn ook Ismaël en de zonen van Keturah niet uitgezonderd; doch zij zelve hebben het verbond verworpen en er zich buiten geplaatst met hunne geslachten, gelijk nog altijd zoo menig bondeling doet (182).... Met het N.T. komt er verandering. De natuurlijke takken worden afgehouwen en de heidenen in derzelver plaats ingezet. Rom. 11:17. Die heidenen worden daarmee Abrahams zaad. Gal. 3:7. Dus is het nu niet langer Abrahams vleesche-lijk zaad, maar Abrahams geestelijk zaad. Dat geestelijk zaad zijn echter ook nu nog niet bepaald en alleen de uitverkorenen, maar de geloovigen, Gal. 3:7, 9, en hunne kinderen, vleesche-lijke kinderen, Hand. 2:39, 1 Cor. 6:14. Heel het volk in het Verbond, al de kinderen hoofd voor hoofd, dat is de leer van Gen. 17, en die leer loopt door heel de H. Schrift heen. Altijd wordt van het Verbond gesproken als betrekking hebbende op geheel Israël, en daarin ieder Israëliet hoofd voor hoofd geldend (182/3).... Vooral moeten we Hebr. 3:7-4:11 niet vergeten... Cap. 4:11.... Laat ons dan ons binnarstigen om in die rust in te gaan, opdat niet iemand in hetzelfde voorbeeld der ongelooftigheid valle. Nu, gevaar om in hetzelfde voorbeeld der ongelooftigheid te vallen kan er niet zijn tenzij wij in hetzelfde geval verkeeren. Van gevaar dat diezelfde treurige geschiedenis zich herhalen zal, kan slechts sprake zijn als voor den omvang des Verbonds onder het N.T. dezelfde regel geldt als onder het O.T. de regel van 'u en uw zaad', want is het Verbond nu tot de uitverkorenen beperkt, dan kan dit gevaar niet bestaan, en komt het niet te pas het bondsvolk des N.T. dat voorbeeld des O.T. ter waarschuwing voor te houden. En bovendien kan ook nog gewezen worden op de teksten die van bondsbreuk en het verloren gaan van bondelingen spreken, als de bepaling in Gen. 17:14 ten aanzien van den bondsbreker en Matth. 8:12 aangaande het buiten uitgeworpen worden van kinderen des koninkrijks. Immers geen bondsbreuk en geen verloren gaan van bondelingen konden plaats hebben indien alleen uitverkorenen de tweede partij des Verbonds waren. En dat Gods Woord ervan spreekt is bewijs, dat het Verbond zich verder uitstrekt dan de uitverkorenen (186/7).... De H. Schrift leert... dat er wezenlijke bondsbreuk is en dit veroorzaakt zoowel de onderscheiding in een uit- en inwendig Verbond, als de leer van een genadeverbond alleen met de uitverkorenen... Tenslotte zij nog herinnerd aan Joh. 15:1-7, waar de Heere zich voorstelt als de ware Wijnstok, en wel als een Wijnstok die tweeërlei soort ranken heeft, vruchtbare en onvruchtbare. Ook die onvruchtbare zijn ranken in Hem (187).... Wat kunnen die ranken anders zijn dan bondelingen? En wat leert ons deze gelijkenis anders, dan dat niet alleen wedergeborenen maar ook onwedergeborenen bondelingen zijn; dat toch die onwedergeborenen als bondelingen Christus zijn ingelijfd, ranken zijn in Hem, en dat er een verloren gaan van bondelingen is? En dit is alles heel anders dan de leer van een Genadeverbond alleen met de uitverkorenen (Geref. Am. IV, nr. 4, 179-188).

Inzake Gal. 3:16 merkt Heyns nog op:

Gal. 3:16... Als in Hebr. 3 en 4 betoogd wordt, dat de belofte... was: ingaan in de rust Gods... dan wordt daarmee toch zeker niet geloocchend, dat die belofte in haar eerste en naaste beteekenis nochtans was: in te gaan in het aardsch Kanaän. En zoo ook wanneer de Ap. hier leert, dat met 'uw zaad' Christus werd bedoeld, loochent hij daarom nog geenszins, dat met 'uw zaad' in de eerste en naaste beteekenis Israël werd bedoeld. (Geref. Am. IV, 5, 212).

Maar buitendien, deze woorden komen geheel tot hun recht, ook wanneer het verbond gedacht wordt als omvattend toen geheel Israël en nu al de geloovigen en hun zaad; want dat is geen beletsel om in Christus de eenheid der bondelingen te zien. Dit leert ons de Heere in de eerste verzen van Joh. 15.

Over de vraag, of er bondsbreuk mogelijk is, laat Heyns ook zijn gedachten gaan. Hier volgt zijn antwoord. Eerst stelt hij de vraag, in welken zin het bedoeld is, als het verbond „onverbrekelijk“ genoemd wordt:

Beteekent het hier: wat niet kan verbroken worden, of beteekent het hier: wat niet mag verbroken worden?

Een eeuwig verbond, zoo heet het in vs. 13 (van Gen. 17, K. S.); maar daarbij mag het onze aandacht niet ontgaan, dat onmiddellijk daarop God zelf van bondsbreuk spreekt. In vs. 14 wordt bevolen, dat wie zich niet liet besnijden, uit zijn volken moest uitgeroeid worden; hij heeft, zoo heet het, mijn verbond verbroken.

Reeds dadelijk dus, bij de formeele verbondsoprichting met Abraham, houdt God met bondsbreuk rekening: Hij spreekt uit, dat ze voorkomen zal, want Hij maakt er een bepaling voor, en Hij doet geen onnodige dingen. En hiermede mag het dunkt ons reeds uitgemaakt geacht worden, dat 'onverbrekelijk' hier niet mag worden opgevat als: wat niet kan verbroken worden.

Zoo blijft dan de beteekenis: wat niet mag verbroken worden, en deze komt geheel overeen met de voorstelling van het verbond onder het beeld van een huwelijk, Jer. 3:14, 31:32 e.a.p.... Als God zijn verbond met den zondaar opricht, wil Hij niet dat het een dag, of een jaar, of een eeuw, maar dat het eeuwig zal duren... Het mag niet verbroken worden; er is schijn noch schaduw, dat daartoe eenige vrijheid zou gegeven zijn. Maar dat het kan verbroken worden — hoe groot zal de schare zijn van kinderen des koninkrijks deswege buitengeworpen!

En als we zouden zeggen: Indien het verbond dan toch verbroken kan worden, zou het wel zoo juist zijn het een verbrekelijk verbond te noemen, ook dan

is het beeld van het huwelijk zoo geschikt om ons van het tegendeel te overtuigen. Het huwelijk kan zeer zeker verbroken worden, en zou het daarom beter zijn het aan te merken als een verbrekelijk verbond? Maar immers dat zou wezen echtbreuk te wettigen, recht van bestaan te geven... Bondsbreuk bestaat, maar als een afschrikkelijke zonde, als een feit zonder eenig recht van bestaan, juist omdat God aan het verbond het karakter van een eeuwig verbond gegeven heeft. Ware dit anders zoo zoo bondsbreuk ook geen zonde zijn... Er is dus wel reden om dit onverbrekelijke karakter des verbonds met kracht te handhaven; maar men gaat mis, als men eruit besluit wil, vooreerst dat deswege verbondsbreuk onmogelijk moet zijn, en verder dat derhalve alleen uitverkorenen bondelingen kunnen wezen, en aan het wezen des verbonds deel kunnen hebben... Dat bondsbreuk mogelijk is, kan natuurlijk niet toegestemd worden door wie het Genade-Verbond vereenzelvigt met den 'Raad des Vredes' en het dus tot de uitverkorenen beperkt; door wie het als een tweezijdig (zie boven, K. S.) verband opvat, en het tweede deel ervan omschrijft met woorden als: en de zondaar door een oprecht geloof dit Verbond toestemt; door wie het wezen des Verbonds zoekt in den heilsinhoud zooals zij door den H. Geest onderwerptelijk toegepast wordt. Immers, dan zou bondsbreuk gelijk staan met afval der heiligen, en die is er niet, kan er niet zijn, en anderzijds kan het verbond niet verbroken, wie geen deel heeft aan het wezen des verbonds. Wie geen deel heeft aan het wezen des verbonds kan hoogstens slechts deel hebben aan den schijn ervan, en dus ook slechts den schijn ervan verbreken; of anders gezegd, wie geen deel heeft aan het wezen des verbonds kan hoogstens slechts deel hebben aan een aanhangsel ervan, en dus ook slechts een aanhangsel ervan verbreken en niet het verbond zelf. Al wat dan ook de Schrift omtrent bondsbreuk zegt, b.v. Gen. 17:14, Matth. 8:12, Luk. 13:9, Joh. 15:2, Rom. 11:17 v.v. komt tegen zulke theorieën rechtstreeks in verzet (Geref. Am. III, 10, 473-477).

Tot zoover Heyns.

Men denke er eens over na.

K. S.

Scheuring in Amerika. (XII.)

We zouden — en dan laten we ds Lyzenga verder rusten — thans nog even spreken over de beteekenis van de uitdrukking „van nature“, gelijk ze voorkomt in Rom. 2:14, 15 (de heidenen, hoewel ze de geschreven wet niet hebben, doen toch „van nature“ de dingen, die der wet zijn).

Ook in hetgeen ik daarover opmerkte, ziet ds Lyzenga een poging tot verwerping van de overigens slechts in zijn verbeelding bestaande „interpretatie“ (van Rom. 2), gelijk deze heet gegeven te zijn door de synode van Kalamazoo. Ds Lyzenga beweert, dat ik de uitdrukking „van nature“ plaats tegenover de uitdrukking „door gemeene gratie“ of „door algemeene openbaring“, „De werken der wet — aldus „geeft hij dan mijn standpunt weer“ — vinden hun oorsprong en dus hun ethische determinatie in het vleesch, in de natuur, en dan nog nauwkeuriger gesproken in de heidensche, zondige, opstandige natuur“.

De „Banner“-redactie moet maar durven. Toen ik in Amerika was, lag onze Catechismusbijlage reeds afgedrukt tot en met bl. 96, terwijl wat op bl. 97-99 eerste helft staat, terwille van de afronding reeds was gedrukt in „De Reformatie“. Derhalve heeft ds Lyzenga moeten lezen wat ik op bl. 89 schreef, en later uitwerkte (in het door ds Lyzenga óók gelezen gedeelte), dat er (minstens) drie oorzaken zijn, waardoor de heidenen wetanaloge handelingen kunnen doen:

- a. hun zondige aard;
- b. het overblijfsel van het beeld Gods;
- c. de conserveering van wereld en menschheid.

Ik bespreek dan a. op bl. 90-92; b. op bl. 92-98; c. op bl. 98-99.

Wat voor zedelijke waarde heeft nu een „polemieek“, die b. en c. geheel en al negeert, om a. donker te kunnen kleuren, en als de eenige door mij aangegeven oorzaak te kunnen voorstellen? Wat voor ernst is er ditmaal in het beleid eener redactie, die zulke stukken opneemt in een klimaat als ze zelf destijds schiep? Bewoerd wordt, dat bij mij „van nature“ zou staan tegenover „door algemeene openbaring“. Tegenover, wel ja. Maar reeds op bl. 89 zeg ik aanstonds er bij, dat het weer een kwestie op zichzelf is, in hoeverre die natuur zelf mede bepaald is door de algemeene openbaring!

Wat dan verder betoogd wordt, gaat me natuurlijk weer voorbij. IJverig zoekt ds L. naar teksten, waarin „van nature“ niet beteekent: door een zondige natuur. Alsof mij dat raakt! Ik zelf gaf, in een citaat van prof. Greijdanus, plaatsen aan, waar „van nature“ niet beteekent: door een zondige natuur.

Nee, ik stelde de heel andere vraag, of men het recht heeft, te verklaren: als een heiden „van nature“ wat doet, dan doet hij dat krachtens algemeene openbaring, en krachtens gemeene gratie. Op die kwestie gaat ds Lyzenga met geen woord in. We krijgen wat geschutter er voor in de plaats. Als een mensch wat doet „door zijn natuur“, dan zijn er duizend en één oorzaken voor; en het is niet alleen een vooringenomen dogmatiek, maar ook een vrij onnozele psychologie, die van die duizend-en-één oorzaken er dan één uitpikt, om zoo te kunnen „concluderen“: algemeene openbaring is „de“ (!) drijvende oorzaak, en die is gemeene gratie (resultaat van Gods goede gezindheid!!!). Dát zijn kwesties, die de moeite waard zijn, en die „The Banner“ met geen woord aanraakt. Als iemand „krachtens natuur“ naar de kerk gaat, en een cent in 'tzakje doet, is dat dan door bijzondere

openbaring, tegenwoordig tens overtuigt klaar zijn met dat we met 1 tot zoo heel heusch een simpele schei- getten: algen meene gratie

Zooveel ge- hoeven op te Kern voor de in de legene met alle g Geest (!) staat imme- heidenen ge- die uitdrukki op bl. 83 (d zekere hoog- js daar). Be ds Lyzenga's Wie kan in ds Lyzenga, de tafelen v de Heilige wordt — ik- geschakeld. Geest alleen

Jammer, d ingegau op dat in het e van die kwe Paulus het een wet z over dien S hart iets ing De repetitie? Ijkste proble als er eentie ketter, zoodr in het hart regard for w prove that th being a regi that this inn rent in the hoop, dat h Doritsche I manier, waar het licht der ten onder h hij dat doet, zijn, dat uit gelijke theor gemeene-grat gekomen is de punt wel fessie, die i Zoodra dat dat ze om G te spreken. I mee zijn het geschriften l mijn rekenin gen gezegd, op dit punt, sema de zjn kant.

Als tensle „MEDE-getul Rom. 2:15), ben. Hij zeg „argument“ den exegeet een drievoud a. de dade wet in het b b. hun gev is dus een c. hun besc heoordeel beschuldigen met elkaar ds Lyzenga's schrijvende- ven kan.

Ds Lyzenga moet ontkenn ik onken. Zo dan heb ik r geval — hij de „Banner- ds Hoeks de Chr. Ref. er althans n- kwalijk verst en zal de noc met ds Hoeks ning, dat o r maar wel dic behoefte hee

Met deze c- deze beantw haar kolonn antwoordcopi We kunnen n lieten liggen Tenslotte:

2) Verleden week, aan het slot van ons artikel, brachten we bezwaar in tegen Beuker. Het blijkt me, dat diens opvatting teruggaat op Bavinck, die ons op dit punt niet juist schijnt te spreken. Bavinck wordt voor het betreffende punt aangehaald door Heyns (Geref. Am. IV, nr. 2, 63):

„Daarom komt het woord verbond ook nog niet in Gen. 3:15 voor. Eerst toen in de zondige leugenachtige menschelijke maatschappij telkens ter verdediging of verkrijging van enig goed verbonden noodig werden, kon de beteekenis en de waarde van een verbond worden ingezien en de religie onder dit gezichtspunt worden opgevat“ (Bavinck, plaats niet aangegeven).

LITERATUUR EN KUNST

Twee boeken uit de V. C. L. bibliotheek.

„Het stille front“, door M. A. M. Renes-Boldingh.

„Gebroken Schelpen“, door G. Sevenstma-Themmen.

J. H. Kok, N. V., Kampen.

De V. C. L. bibliotheek van Kok, die naar ik meen de oudste, of althans één der oudste is op dit gebied, mag dit jaar over het algemeen zeer geslaagd heeten. Het is waar: dergelijke bibliotheken hebben een schaduwzijde. Men krijgt boeken in z'n bezit, die men anders wellicht niet kopen zou. Vooral een jaar of tien geleden fungeerde niet zelden een boek, dat werkelijk de moeite waard was, als „lijsttrekker“. Wilde men dat goedkoop in zijn bezit krijgen, dan was men gedwongen den vaak prullerigen nasleep op den koop toe te nemen. En zoo werden heel wat „draken“ aan den man gebracht door de Christelijke bibliotheken. Men kwam aan den smaak van het publiek tegemoet, welnu...

Wat is er op dit gebied veel veranderd in de laatste jaren! Bijzonder viel ons dit op toen we toevallig weer eens een artikelje in handen kregen dat Risseeuw schreef bij de verschijning van het Negende Kerstboek, nu zes jaar geleden. Na zijn vertrouwen te hebben uitgesproken in de verdere ontwikkeling van onze christelijke literatuur, wijst hij op de taak van den kunstenaar, die een tolk wil zijn van zijn volk. Hij stelt de vraag: „Waar is onze sociale roman? Waar is het verhaal van een werkloos-gezin, dat zich door de zwartste moeilijkheden heenbijt? Waar is de roman, die ons den geloofsstrijd van onze vaders en grootvaders weergeeft?“

Deze drie vragen zijn in de laatste jaren op prachtige wijze beantwoord geworden. Als we ze lezen, denken we onmiddellijk aan auteurs als Van Randwijk en Gera Kraan—van den Burg, om maar enkele namen te noemen!

De uitgevers van bibliotheken en reeksen kunnen nu hun eischen hoog stellen. Ze worden niet meer gedwongen om genoegen te nemen met derderangs-krachten. En de lezers profiteren er van, dat zelfs onze beste auteurs hun werk in een reeks laten opnemen. Natuurlijk loopen we altijd nog wel de kans iets „op den koop toe“ te moeten nemen, maar dat risico is dan ook in den lagen prijs verdisconteerd!

Het zou zeker te kras gesproken zijn om „Het stille front“ van mevrouw Renes-Boldingh te beschouwen als het onvermijdelijke miskoopje, dat een bibliotheek mee kan brengen. Daar is het in opzet en uitwerking een te sympathiek boek voor. Maar dit epitheton is toch niet voldoende om een roman geslaagd te doen heeten. En in de bijzonder goede V. C. L.-bibliotheek van dit jaar komt dit boek ons toch als het minst geslaagd voor.

Men moet op het werk van deze auteur ingesteld zijn. Het heeft dit, zooals trouwens méér eigenschappen, gemeen met het werk van Wilma.

Bij beide schrijfsters vinden we heel sterk een werken-van-binnen-uit. De zichtbare dingen moeten dienen als symbool van de onzichtbare. Bij Wilma is dit zoo sterk dat het haar werk die aparte, vage sfeer geeft, die er tenslotte ook weer de aantrekkelijkheid van vormt. Maar wat Wilma bereikt, bereikt mevrouw Renes-Boldingh niet, omdat ze Wilma's suggestief vermogen niet heeft.

En zoo is dit boek reëler, en zijn de figuren reëler dan die van Wilma. Maar toch is het geheel minder overtuigend dan „de binnenwereld der realiteit“ waarin Wilma ons brengt.

Het Indische onderwijzersgezin heeft het moeilijk. Door allerlei omstandigheden verliest Ruurd Bergsma zijn plaats aan de Zendingsschool, en moet aan een gouvernementsschool gaan werken. Overplaatsing naar een slechter klimaat is het gevolg. Zelf is hij min of meer verbitterd onder dit alles. Maar zijn vrouw Geertrui, die de groote stuwkracht is in het huwelijks- en gezinsleven, weet door de kracht van haar geloof dit schijnbare verlies tenslotte in winst om te zetten. In de harde Indische samenleving, die een ieder dwingt tot egoïsme en zelfhandhaving, is zij een strijdster aan „het stille front“. Mee dragen en mee helpen — dat moet ze voor ieder die op haar weg komt.

De Oxfordgedachte is duidelijk in dit boek te herkennen.

„Er waren vele dingen door de mensheid van onze dagen en Geertrui heeft haar deuren wijd geopend voor alle winden, die God voor Zijn gemeente bestemd kan hebben. Grotere activering van de geest. De geest, die langzamerhand zijn rechten als eerste herkrijgt. God bereidt een ontwaken van Zijn gemeente voor. Hier en daar en overal springt het vreugdevol erkennen op.“

De schrijfster heeft Geertrui klaarblijkelijk met alle liefde geteekend. Maar de schaal is doorgeslagen, en Geertrui is te mooi geworden. En te mooi is ook de overdadige beeldspraak, die op het laatst irriterend gaat werken. Wat zegt u bijvoorbeeld van deze beschrijving van Geertrui's

geschied om ons
tuwelijk kan zeer
laarom beter zijn
k verbond? Maar
wettigen, recht
k bestaat, maar
felt zonder eenig
aan het verbond
d gegeven heeft,
ook geen zonde
it onverbreeklijk
handhaven; maar
on wil, voor eerst
ijk moet zijn, en
verkooren
het wezen des
Dat bondsbreuk
gestemd worden
zelvigt met den
de uitverkorenen
ijdig (zie boven,
deel ervan om-
daar door een
t; door wie het
uinhoud zooals
gepast wordt,
aan met afval
er niet zijn, en
preken, wie geen
verbonds. Wie
wezen des
lechts deel
an, en dus ook
t; of anders ge-
wezen des ver-
ebben aan een
een aanhangsel
zelf. Al wat dan
zegt, b.v. Gen.
oh. 15:2, Rom.
een rechtstreeks
77).

K. S.

Lyzenga verder
er de beteekenis
gelijk ze voor-
t, hoewel ze de
h „van nature“

ziet ds Lyzenga
rigen slechts in
tie“ (van Rom.
de synode van
de uitdrukking
drukking „door
nbaring“. De
mijn standpunt
as hun ethische
aur, en dan nog
che, zondige, op-

ven. Toen ik in
ijlage reeds af-
at op bl. 97-99
ding reeds was
heeft ds Lyzenga
later uitwerkte
gedeelte), dat er
oor de heidenen

s;
nschheid.
op bl. 92-98; c.

een „polemiëk“,
onker te kunnen
gegeven oorzaak
t is er ditmaal
tukken opneemt
chier? Beweerd
n tegenover
rover, wel ja
er hij, dat het
oeverre die
door de al-

t me natuurlijk
teksten, waarin
zondige natuur.
citat van prof.
nature“ niet be-

ag, of men het
n „van nature“
s algemeene
eene gratie,
net geen woord
r in de plaats.
atuur“, dan zijn
et is niet alleen
ok een vrij on-
en-één oorzaken
„concludeeren“
nde oorzaak, en
Gods goede ge-
te moeite waard
voord aanraakt.
e kerk gaat, en
door bijzondere

openbaring, en bijzondere genade? Ik dacht, dat men tegenwoordig op zelfonderzoek nog al aandrong, krachtens overtuiging, dat we niet zoo maar één twee drie klaar zijn met dien kerkganger. Zou men soms denken, dat we met Plato, en Cicero, en een Indiaan of Hottentot zoo heel gauw klaar zijn? Ook zoo'n man heeft heusch een „ziel“, die arglistig is. Ze past niet in de simpele schema's van theologen, die twee, drie streepjes zetten: algemeene openbaring, organische werking, gemeene gratie, en klaar is de snelteekening.

Zooveel gegaloppeer zou intusschen niet zoo lang behoeven op te houden, indien niet aan het slot des Pudels Kern voor den dag kwam. De schrijver is zoo verstrikt in de legendarische opvatting zijner synode, dat hij met alle geweld hebben wil, dat de Heilige Geest (!) schrijft in heidenharten. Grond? Wel, er staat immers, dat het werk der wet in het hart der heidenen geschreven is? Ds L. constateert, dat ik aan die uitdrukking geen aandacht wijdde. Hoewel ik 't deed op bl. 83 („het wetswerk is, om zoo te zeggen, tot op zekere hoogte hun in vleesch en bloed gedrongen“, zei ik daar). Belangrijker dan deze vergissing is evenwel ds Lyzenga's eigen redebeleid. Wie schreef in het hart? Wie kan in iemands hart schrijven? Dat kan, zegt ds Lyzenga, de mensch zelf doen („schrijf het op de tafelen van uw hart“), maar verder kan het alleen de Heilige Geest doen. Eerstgenoemde mogelijkheid wordt — ik weet niet waarom — door ds Lyzenga uitgeschakeld. En dan „concludeert“ hij, dat de Heilige Geest alleen overblijft.

Jammer, dat de geachte schrijver niet eens nader is ingegaan op dien mensch (of dat menschencomplex) dat in het eigen hart schrijven kan. Het entameeren van dié kwestie lag toch wel anders voor de hand, nu Paulus het heeft over menschen, die „zich zelf“ een wet zijn. Heeft voorts ds L. wel eens gedacht over dien Satan, die in iemand varen kan, iemands hart iets ingeven kan? Of de mode? De meerderheid? De repetitie? Waar blijven we toch, als we zoo de moeilijkste problemen „oplossen“, terwijl we alarm roepen als er eentje den oceaan oversteekt, als ware het een ketter, zodra hij niet onze denkbeelden (!) allemaal „in het hart geschreven“ heeft...? They show a natural regard for what is right and proper conduct, and thus prove that the Holy Spirit has written in their inmost being a regard for law-abiding (!) conduct, and that this inner regard, Spirit inwrought, is also apparent in the work of conscience, aldus ds Lyzenga. Ik hoop, dat hij nog eens zal gaan nadenken over de Dordtsche Leerregels, en wat zij opmerken over de manier, waarop de onwedergeborene met alle licht, het licht der Schrift, maar ook „der natuur“ handelt: ten onderhouden, geheel bezoodelen. En als hij dat doet, misschien zal hij dan nog eens dankbaar zijn, dat uit Nederland, vanwaar, ik geef het toe, dergelijke theorieën onder invloed eener scheef getrokken gemeene-gratie-leer verbreid zijn, ook een oproep weer gekomen is om zich vandaar te bekeeren tot het op dit punt werkelijk belijden van de gereformeerde confessie, die dit alles veroordeelt.

Zoodra dat gebeurt, zullen de broeders weer erkennen, dat ze om Gods wille met ds Hoeksema hebben saam te spreken. In zijn geschriften komen dingen voor, waarmee zij het niet eens zijn. Ik ook niet. In mijn eigen geschriften komen ook dingen voor, die ik niet voor mijn rekening neem. Maar ds Hoeksema heeft ook dingen gezegd, die zij noodig weten moeten. Ook op dit punt, en het is van beteekenis, heeft ds Hoeksema de gereformeerde belijdenis aan zijn kant. En ds Lyzenga niet.

Als tenslotte ds Lyzenga nog wijst op het woord „MEDE-getuigende“ (hun geweten mede getuigende, Rom. 2:15), dan kies ik liever prof. Greijdanus dan hem. Hij zegt: de conscientie getuigt dus met Paulus' „argument“ mee, of anders met de wet. Ik luister naar den exegeet prof. Greijdanus. Volgens hem geeft vs. 15 een drievoudig bewijs voor het in vs. 14 gezegde:

a. de daden of handelingen der heidenen (werk der wet in het hart geschreven);

b. hun gewetensgetuigenis, hun zelfbeoordeeling, dat is dus een tweede (een mede-) getuigenis;

c. hun beschouwing van elkander, hun onderlinge beoordeeling. ONDER ELKANDER (de personen!) beschuldigen ze elkaar en verdedigen ze elkaar. Ze zijn 't met elkaar niet eens. Hetgeen al weer bewijst, dat ds Lyzenga's theorie over een in hun hart mooi schrift schrijvende Heiligen Geest maar beter in de pen blijven kan.

Ds Lyzenga eindigt met de opmerking, dat hij dus moet ontkennen, wat ik beweer, en moet beweren, wat ik ontken. Zou dat na zooveel moeite zoo zijn en blijven, dan heb ik met hem een confessioneel geschil. In welk geval — hij moet dat nu zelf maar uitzoeken, evenals de „Banner-redactie“ — ik sta aan den kant van ds Hoeksema. Ik hoop, dat de andere schrijvers in de Chr. Ref. Church het met mij zullen doen. Dan is er althans nog iets goeds voortgekomen uit dit verder kwalijk verstaanbare gebaar van de „Banner“-redactie, en zal de noodzaak van eerlijke en open samenspreking met ds Hoeksema opnieuw gevoeld worden onder erkenning, dat o neen, niet de leiding der Chr. Ref. Church, maar wel die van „The Banner“ zelf ditmaal dringende behoefte heeft aan nadere bezinning.

Met deze conclusie is meteen gerechtvaardigd, dat ik deze beantwoording van ds Lyzenga, nu „The Banner“ haar kolommen daarvoor sloot (wegens de lengte der antwoordcopie), heb ingevlochten in deze artikelenreeks. We kunnen nu den draad weer opnemen waar we hem lieten liggen voor dit intermezzo.

Tenslotte: indien „De Heraut“ nu werkelijk meent,

wat het blad over ds Lyzenga opmerkte, dan zeggen we ook tot dit blad: gij wijkt in dezen af van de Dordtsche leerregels.

K. S.

Prof. Wijngaarden over Jeremia 31.

Men weet, dat door dr Thijs, en ook door prof. Aalders op grond van Jeremia 31 een scherpe tegenstelling gezien wordt tusschen het Sinaitisch verbond en het nieuwe verbond. Prof. Aalders keert zich in meer dan één opzicht tegen de ook door ons destijds bestreden opinies van dr Thijs, al wordt diens naam ook niet genoemd. Daarover — d.w.z. over dat meeningsverschil — verblijden we ons.

Er blijft evenwel nog een meeningsverschil tusschen prof. Aalders en prof. Ridderbos over. Twee oudtestamentici, wel de moeite waard dus op te letten.

Laat ons voor het gemak nog een derden oudtestamenticus er bij nemen: prof. Wijngaarden, hoogleeraar te Grand Rapids, Amerika, voor onze zusterkerk. Hij schreef over de vervulling der profetieën: *The Future of the Kingdom in prophecy and fulfillment* (1934). Ook Jeremia 31 komt herhaaldelijk ter sprake.

Prof. Wijngaarden legt er (bl. 124) den nadruk op, dat wel het Sinaitische verbond, maar niet het Abrahamitische is geantiqueerd („verouderd“). Die onderscheiding is winst, die we ook zelf indertijd tegenover dr Thijs naar voren brachten, toen we aandacht vroegen voor de periode Abraham tot Sinaï, voor welke periode niet gelden kon wat dr Thijs ten nadeele van het nationale, en dan uitwendige verbondsleven had opgemerkt (onder Israël).

Thans de vraag: waarop ziet de belofte van het schrijven der wet in de tafelen van het hart? Prof. Ridderbos, dien we tegen dr Thijs citeerden, zegt: dat begint al na de ballingschap, gaat verder in de bedeeeling na Pinksteren, en is volkomen vervuld in den hemel. Waarom dan ook prof. Ridderbos terecht zei: dat ziet dus niet op de „onzichtbare kerk“ (een figuur, die trouwens wel eens nader bekeken mag worden, K. S.). Prof. Aalders, bl. 158/9, legt tegenover prof. Ridderbos op die onzichtbare kerk allen nadruk: „hier is ongetwijfeld sprake van de leden der onzichtbare kerk“. Prof. Wijngaarden denkt er anders over. Meer in de lijn-Ridderbos. Dat schrijven in het hart is een lang proces, zegt hij, bl. 125. We lezen in de kerk de wet, Zondagsmorgen! Bovendien: het inschrijven is niet gereed aan dezen kant van 't graf. Zoals het offerbloed van het O.T. tegenover den beker van het nieuwe verbond staat (avondmaal, zichtbare kerk), zoo staat het ook met het contrast: steenen tafelen, en tafelen des harten. Wetslezing, eeredienst: zichtbare kerk, vgl. 127. 't Is geen kwestie van enkele (uitverkorenen) personen, doch van de kerk en van haar inrichting onder het N.T., 130. De kerk „under various systems of civil laws“, 130.

In dit geding kies ik vóór de lijn Ridderbos—Wijngaarden, en contra de meening-Aalders. Ik denk hier aan mijn eerste intropreek over 1 Joh. 2:20, 27. Gij weet allen (verbeterde lezing), gij hebt niet van noode, dat iemand u leere. Dat klopt op Jeremia 31 (de wet in het hart geschreven, geen leeraar noodig). Maar Johannes spreekt hier niet tot een of andere „onzichtbare kerk“, hij spreekt tot de kerk, en die kan men zien, en Johannes weet er het adres van. Een „onzichtbare kerk“ kan men trouwens niet aanspreken, evenmin als een onzichtbare Vrije Universiteit, een onzichtbaar gezin, een onzichtbare gymnastiekvereniging. Dit is geen spel, maar ernst.

K. S.

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (IX.)

45. Maar daar gij nu dit alles gelooft, wat verkrijgt gij door dit geloof?

Dat ik zoo zeker rechtvaardig voor God en een erfgenaam des eeuwigen levens ben als ik voor mijzelf vertrouw (of geloof), dat ik het ben. 1)

46. Hoe wordt gij dan voor God gerechtvaardigd?

Alleen door het geloof in Jezus Christus, waardoor ik zeker weet (of zeker ben) 2), dat God mij de volmaakte genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus, zonder eenige verdienste mijnerzijds, uit loutere barmhartigheid, schenkt en toerekent, evenals had ik nooit eenige zonde gedaan; of zelf voor alle mijn (zonden) genoeggedaan, en die gansche gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft.

47. Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God of een stuk (deel) ervan zijn?

Daarom dat al onze goede werken, zelfs de beste, in dit leven onvolmaakt en met zonde bevuurd zijn, en derhalve, indien zij voor Gods rechterstoel moesten onderzocht worden, tegelijk met ons door God zouden moeten verworpen en verdoemd worden. Want de gerechtigheid, die voor God bestaan zal, moet noodzakelijk in elk onderdeel volkomen en zuiver zijn en overeenstemmend met de Goddelijke wet.

48. Waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloof gerechtvaardigd wordt?

Omdat noch het geloof noch mijn andere werken de gerechtigheid zijn, om welke ik Gode in dit leven behaag; maar alleen het lijden en de gehoorzaamheid van Christus, welke mij door God geschonken en toegerekend worden, alsof zij door mijzelf volbracht waren, indien ik ze slechts met een geloovig hart aanneem. Want daar dit geschenk onzichtbaar en geestelijk is, kan het niet anders dan met de hand des harten, dat is met het waar geloof door ons aangenomen worden.

R.

G. B.

1) Ut justus coram Deo et haeres aeternae vitae tam certo sim quam ego me hoc esse credo.
2) qua certo persuasum habeo.